

ART STUDIES

РОЛЬОВА ГРА І 3D-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ТВОРЧІ МЕТОДИ БАЛЕТМЕЙСТЕРІВ УІЛЬЯМА ФОРСАЙТА І МЕРСА КАННІНГЕМА

Погребняк М.М.

*Бердянський державний педагогічний університет
доктор мистецтвознавства, доцент*

ROLE-PLAY AND 3D-TECHNOLOGY AS CREATIVE METHODS OF CHOREOGRAPHERS OF WILLIAM FORSYTHE AND MERCE CUNNINGHAM

Pogrebnyak M.

*Berdyansk State Pedagogical University
Doctor of Art Criticism, Associate of Professor, Docent*

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена творчості Уільяма Форсайта і Мерса Каннінгема – представників нових напрямів театрального танцю. В результаті аналізу творчих робіт У. Форсайта і М. Каннінгема виявлені особливості творчих методів згаданих митців. Ними стають: 1) використання *рольової гри*, як однієї з форм (методів) інтерактивних технологій, при побудові композиції сучасного театрального танцю, що сприяє народженню нестандартних пластичних рішень на відміну від академічного балету; зокрема у поєднанні з «методом випадковостей» М. Каннінгема; 2) використання У. Форсайтом *інтерактивної комп'ютерної інсталяції «Improvisation Technologies»* для створення різноманітної геометрії танцю та несподіваних лексичних новоутворень; а саме, «grand battement» і «grand rond de jambe jete» зі зміщенням осі рівноваги, академічних «sisson fermee», «позитив attitude», «заноски», «fuite» з закінченням в невиворотне «developpe» і т. ін.; 3) використання М. Каннінгемом *комп'ютерної програми під назвою «Life Forms»* («Форми життя»), за допомогою якої можна по-перше, «оживляти» фігуру і створювати танець; по-друге, здійснювати взаємодію живих перформерів з 3D моделями людських силуетів.

ABSTRACT

Relevance of research. The article is devoted to the works of William Forsythe and Merce Cunningham – the representatives of new directions of theatrical dance. The relevance of the article is due to the need for theoretical support of artists, ballet masters and the educational process in the field of new phenomena of choreographic art, in particular new ideas of choreographers – representatives of contemporary ballet, gradually penetrating into the world theatrical space. The article is considered the using of interactive methods in the work of choreographers William Forsythe and Merce Cunningham. Concretized features of creative methods of the mentioned artists; lexical neoplasms of neo-classical dance by W. Forsythe and post-modern dance by M. Cunningham.

The purpose of this scientific exploration is a studying of the using of role playing game and 3-D technologies as creative methods by example of choreographers of modern dance theatre of W. Forsythe and M. Cunningham.

The research methodology is based on the using of the biographical and source method to study the creative works of choreographers William Forsythe and Merce Cunningham; analysis and synthesis – to identify the features of creative methods of the mentioned artists; lexical neoplasms of neo-classical dance by W. Forsythe and post-modern dance by M. Cunningham.

The scientific novelty lies in the discovery and concretization of innovative creative methods of choreographers W. Forsythe and M. Cunningham.

Results. As a result of the analysis of W. Forsythe and M. Cunningham's creative works the features of creative methods of mentioned artists are identified. These are: 1) using of a role-play, as one of the form (methods) of interactive technologies, when building of a composition of modern theatrical dance, that contributes to the birth of non-standard plastic solutions on unlike academic ballet; in particular in combination with M. Cunningham's «method of chance»; 2) the using of W. Forsythe of an interactive computer installation «Improvisation technologies» for creation of a variety geometry of dance and unexpected lexical innovations; namely «grand battement» and «grand rond de jambe jete» with offset of the axis of balance, academic «sisson fermee», «attitude», «footnotes», «fuite» with ending in irreversible «developpe» and ect.; 3) M. Cunningham's using of a computer program is called «Life Forms», with which you can first «revive» the figure and create a dance; secondly, to interact with living performers with 3D models of human silhouettes.

Ключеві слова: сучасний танцтеатр, інтерактивні методи, балетмейстер, творчий метод, рольова гра, 3D-технології, індивідуальний стиль, авторські хореографічні твори.

Keywords: сучасний танцтеатр, інтерактивні методи, балетмейстер, creative method, рольова гра, 3D-технології, individual style, author's choreographic works.

Постановка проблеми. Минуло майже 100 років з моменту виникнення явища сучасного авторського танцтеатру. Актуальність статті обумовлена необхідністю теоретичної підтримки митців і навчального процесу у галузі нових явищ хореографічного мистецтва, нових ідей хореографів – представників світового сучасного балету, які поступово просотуються у світовий театральний простір, зокрема Уільяма Форсайта і Мерса Каннінгема. А саме, використання інтерактивних методів у творчості балетмейстерів, що сприяють виникненню нових прийомів композиції сучасного театального танцю, його лексичних новоутворень та ін.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблемам теорії та історії сучасного танцтеатру і нових напрямів театального танцю ХХ–ХХІ ст. присвячені нечисельні праці дослідників (Джека Андерсон, Дон Макдонах, Ендрю Марк Вентинк, Агнеса де Міль, Ізі Парш-Бергсон, Еврістін Стодел, Маринелла Гваттеріні, Марина Погребняк, Олександр Чепалов та ін.). Серед яких Дж. Андерсон, Дон Макдонах і Е. Марк Вентинк висвітлюють естетичні ідеї М. Каннінгема [1, с. 201–202; 2, с. 1–243; 3, с. 280–297]. М. Гваттеріні на сторінках своєї книги торкається історії створення, сюжету і хореографії балету М. Каннінгема «Океан» [4, с. 223–229]. М. Погребняк у монографії обґрунтовує естетичні ідеї М. Каннінгема, як підґрунтя постмодерного танцю [5, с. 196–204]. Творчої діяльності У. Форсайта торкаються на сторінках своїх праць О. Чепалов [6, с. 263–273], М. Гваттеріні [4, с. 215–223]; М. Погребняк аналізує неокласичний танець та творчий метод балетмейстера [5, с. 175–179]. Але дослідження і конкретизація *рольової гри та 3-D технологій* як творчих методів на прикладі балетмейстерів сучасного танцтеатру У. Форсайта і М. Каннінгема залишаються поза межами існуючих розробок, що і є *метою* даної наукової розвідки.

Методологія. Методологія дослідження ґрунтується на використанні біографічного та джерелознавчого методів для вивчення творчої діяльності балетмейстерів У. Форсайта і М. Каннінгема; аналізу і синтезу – для виявлення особливостей творчих методів згаданих митців; лексичних новоутворень неокласичного танцю У. Форсайта та постмодерного танцю М. Каннінгема.

Виклад основного матеріалу. Перш за все хочу нагадати, що явище авторського танцтеатру тісно пов'язане з «ідеєю свободи» в теорії драми, яку привнесли німецькі драматурги школи «бурі та натиску» і яка на межі ХІХ–початку ХХ ст. стала провідною ідеєю сучасного театру і танцтеатру зокрема. Крім того, сама «система виразності» Ф. Дельсарта, що стала естетико-теоретичним підґрунтям нових напрямків сценічного танцю сприяла виникненню нових творчих методів у роботі балетмейстерів сучасного танцтеатру.

Так, авторкою досліджено, що *рольова гра*, як одна з форм (методів) інтерактивних технологій: 1) по-перше, використовується при побудові композиції сучасного театального танцю, що сприяє народженню нестандартних пластичних рішень на від-

міну від академічного балету; 2) по друге, метод рольової гри застосовується в прийомах (методах) контактної імпровізації (підготовчої, імпровізації у просторі і часі), які скасовують хореографа-лідера, допомагають народженню лексичних новоутворень і ритмопластичних вибудувань у творчій роботі балетмейстера. Наприклад: віддзеркалення, накопичення, активний і пасивний дует або група, партерний рисунок, «охоплений простір», групові конструкції симетричної, асиметричної форми та інші. Розглянемо використання інтерактивних технологій у творчій роботі балетмейстерів Уільяма Форсайта і Мерса Каннінгема.

У. Форсайт так висловлюється про свій творчий метод: «Я даю танцівнику думку, а не результат ... техніка імпровізації не довідник, а відкрита інтерактивна система» [7, с. 13].

Такі три його одноактні балети як: «Steptext» [8], «The Vertiginous Thrill of Exactitude» («Запаморочлива насолода точністю») і «In the Middle, Somewhat Elevated» («Всередині, щось підвішене») – найяскравіше ілюструють творчий метод У. Форсайта [9–11]. Так, наприклад, композиція балету «В середині, щось підвішене», на музику Тома Віллемса, створеного у 1988-му р. для Паризької опери виглядає як калейдоскопічне міготіння 4-х соло і 4-х дуетів. Створена Т. Віллемсом музика з чистими шумами, аранжована за допомогою комп'ютерного модифікатора підкреслює «па» людей-машин, використані у танці.

В композиції танцю виникає кілька центрів розвитку дії за рахунок використання прийомів асиметрії і антиунісону.

При побудові хореографічного тексту «механіка» танцю виходить на перший план. Тіло танцівника знаходиться у стані «колапсу», що дозволяє створювати нескінченні нові лінії руху у просторі. Імпульс руху може зароджуватися в будь-якій частині тіла (у лікті, коліні, тазі, нозі і т. ін.). Зміщення центру ваги і дестабілізація тіла перетворюється на стратегію.

Імпровізація групи танцівників, залучених до гри в створення сценічного образу, що вимагає і свободи володіння тілом, і свободи мислення – стає основою його творчого методу роботи з виконавцями. «Покажи мені свою ідею» – вимагає У. Форсайт від танцівника, як згадує роботу з балетмейстером соліст балету Маріїнського театру Костянтин Зверев [12]. Як результат, в дуетній формі танцю характерною особливістю стає ясно виражена кругова динаміка і постійна трансформація різних підтримок класичного танцю (двома руками за талію, падаючі пози за обидві руки, за одну руку). При підйомах як швидких так і плавних, звертають на себе увагу «grand battement» і «grand rond de jambe jete» зі зміщенням осі рівноваги [12]. А академічні «sisson fermee», «пози attitude», «заноски», «fuette» з закінченням в невиворотне «develope» і т. ін. знаходяться у постійному перетворенні, створюючи каскад лексичних новоутворень [9–11].

Крім того, створена У. Форсайтом інтерактивна комп'ютерна інсталяція «Improvisation

Technologies» спочатку планувалася як допоміжний засіб для професійного тренінгу артистів балету франкфуртської трупи і, з часом, стала виконувати універсальні функції, що дозволяють аналізувати будь-який рух танцівників. У цьому проекті всі рухи танцюристів вписані у віртуальний простір.

Несподівані лексичні новоутворення на основі елементів класичного танцю У. Форсайт створює, починаючи малювати уявні фігури в повітрі, використовуючи всі частини тіла – ноги, руки, голову, коліна, вуха, підборіддя і т. ін. Так він створює різноманітну геометрію танцю, «яка графічними засобами креслить повний об'єм потенціальних рухів людського тіла...» [7, с. 12–13].

Досліджено, що рольова гра стає творчим методом і Мерса Каннінгема. Так, з самого початку 1940-х років особливо провокативними аспектами хореографічної теорії М. Каннінгема стали: 1) використання випадковості та невизначеності; 2) ставлення до простору сцени як до відкритого простору; 3) схильність розглядати компоненти танцювальної постановки як самостійні сутності. Бажаючи, щоб його танці мали частину непередбачуваності самого життя, балетмейстер почав використовувати метод «випадковостей» з використанням рольової гри танцівників. Тому спектаклі М. Каннінгема вражали несподіваними композиційними рішеннями. Він розглядав вистави, як *спільність незалежно створених самостійних елементів*. Часто різні компоненти танцювального вечора вперше поєднувались на прем'єрі, дивуючи і танцівників і аудиторію. Це стосувалося і музичного оформлення, що мало звільняти танцюристів від «рабського» підкорення, або протиставлення танцю музиці [1, с. 185–186].

Незважаючи на деякі невідповідності ритму, тону, кольору з танцем, музикою та декораціями, балетмейстер створював ефект цілісності спектаклю. *Паралельне*, не пов'язане одне з одним *буття музики та руху* виглядало яскравим, композиційним прийомом. Так, за словами Джека Андерсона, плаваючі срібні подушки у якості декорації Енді Вархола до вистави «Дощовий ліс» здаються доречними. Вистава «Зимові обійми» містить у собі стільки образів боротьби і пригнічення, що нагадує глядачам жак і війни. Композицію «Звучання» («Sounddance») можна вважати хореографічний криком. «Квартет», не зважаючи на свою назву, є танцем для п'ятерох, у якому одна стороння людина даремно намагається приєднатися до групи з чотирьох людей, що асоціюється з явищем соціального остракізму або прірвою між поколіннями [1, с. 187].

У 1991-му році він почав використовувати у своїй хореографії комп'ютерну програму під назвою «Life Forms» («Форми життя»), за допомогою якої можна «оживляти» фігуру і створювати танець [13]. Результатом таких експериментів можна вважати постановки балетмейстера «Beach Birds for Camera» (1991-й р.) з жорсткими та незграбними рухами рук та ніг і «Vired» (1999-й р.).

Балет «Vired», складається з двох частин: живе виконання хореографічної партитури танцівниками

і відеопроєкція, яка варіювалася від абстрактних фігур до анімованих відео з мальованими танцівницями. Для створення анімації на трьох виконавицях навішували сенсори, які фіксували відеокамери. Всі рухи переводились у 3D моделі людських силуетів, а потім виводились на сцену, де з ними взаємодіяли живі перформери.

Танцівники-перформери виконують модифіковані «tombe», «tour» з зігнутою попереду ногою, різноманітні «attitude» з «flat backe», «tour channe», «grand battement», акробатичні підтримки в позу «l arabesques» (3 партнера і 1 танцівниця) і т. ін. [14].

Основне завдання балетмейстера – створення хореографії, де кожний виконавець має авторський рух і власний ритм. Продовжуючи педагогічні традиції хореографів танцю «модерн», він, за його ж словами, не прагне зробити виконавців схожими на нього, а намагається через свою техніку надати їм тієї сили, що дозволила б відкрити *власну індивідуальність у рухах та думках*.

Висновки. В результаті аналізу творчих робіт У. Форсайта і М. Каннінгема виявлені особливості творчих методів згаданих митців. Ними стають: 1) використання *рольової гри*, як однієї з форм (методів) інтерактивних технологій, при побудові композиції сучасного театрального танцю, що сприяє народженню нестандартних пластичних рішень на відміну від академічного балету; зокрема у поєднанні з «методом випадковостей» М. Каннінгема; 2) використання У. Форсайтом *інтерактивної комп'ютерної інсталяції «Improvisation Technologies»* для створення різноманітної геометрії танцю та несподіваних лексичних новоутворень; а саме, «grand battement» і «grand rond de jambe jete» зі зміщенням осі рівноваги, академічних «sisson fermee», «пози attitude», «заноски», «fуетте» з закінченням в невиворотне «developpe» і т. ін.; 3) використання М. Каннінгемом комп'ютерної програми під назвою «Life Forms» («Форми життя»), за допомогою якої можна поперше, «оживляти» фігуру і створювати танець; по-друге, здійснювати взаємодію живих перформерів з 3D моделями людських силуетів.

Література

1. Anderson J. Ballet. Modern dance. A concise history. New Jersey: Princeton Book Company, Publishers, 1992. 235 p.
2. Merce Cunningham: dancing in space and time: essays 1944–1992 / by Jack Anderson ; edited by Richard Kostelanets. Chicago: Chicago Review Press, Incorporated, 1992. 243 p.
3. McDonagh D., Wentink A. M. The Complete Guide to Modern Dance. Washington: Library of Congress Cataloging-in-Publication Data McDonagh, 1976. 639 p.
4. Гваттерини М. Азбука балета / пер. с ит. Ю. Лисовского. Москва: БММАО, 2001. 240 с.
5. Погребняк М. М. Нові напрями театрального танцю ХХ – поч. ХХІ ст.: історико-культурні передумови, крос-культурні зв'язки, стильова типологія: монографія. Полтава: ПП Астроя, 2021. 327 с.

6. Чепалов О. І. Хореографічний театр Західної Європи ХХ ст.: монографія. Харків: ХДАК, 2008. 344с.
7. Чепалов А. Сага о Форсайте. *Танец в Украине и мире*. №2(10). 2015. С. 12–13.
8. Steptex / William Forsythe: веб-сайт. URL: <https://youtu.be/ja5gyP0XjPs> (дата звернення 24.01.2020).
9. In the Middle, Somewhat Elevated» – Marta Romagna, Roberto Bolle, Zenaida Yanowsky: веб-сайт. URL: <https://youtu.be/NghGmjtxeak> (дата звернення 24.01.2020).
10. In the Middle, Somewhat Elevated» – Sylvie & Laurent Pas De Deux: веб-сайт. URL: <https://youtu.be/HqS4Gh1IMGA> (дата звернення 24.01.2020).
11. In the Middle, Somewhat Elevated»/William Forsyth: веб-сайт. URL: <https://youtu.be/3knW29Yad8Q> (дата звернення 24.01.2020).
12. ЦІ о возвращении балетов Уильяма Форсайта на сцену Мариинского театра: веб-сайт. URL: <https://youtu.be/111Kd-p1ouk> (дата звернення 24.01.2020).
13. Кибербалет – современный танец и цифровые технологии – Biletsofit.ru: веб-сайт. URL: <https://biletsofit.ru/blog/kibberbalet-tanec-i-cifrovye-resheniya> (дата звернення 20.02.2020).
14. Merce Cunningham Dance Company at BAM: Biped: веб-сайт. URL: <https://youtu.be/YNeoYdDMbLI> (дата звернення 20.02.2020).